Popovics Péter

Gilgames Eposz

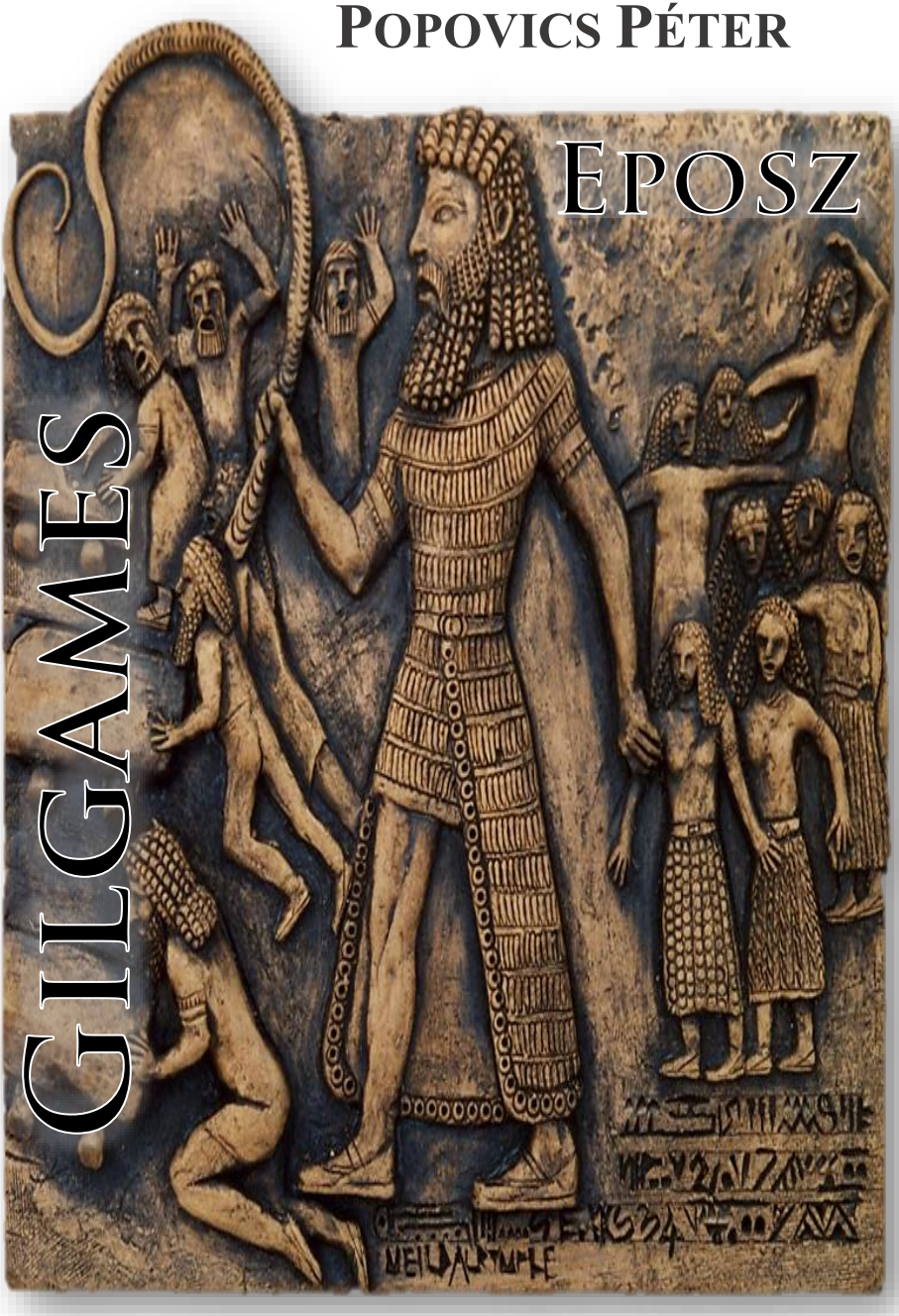

Szeretettel dedikálom

---

részére

Békésosaba, 2023.

számú példányt

Pekk@Art

„Aki a mélységet látta”

Gilgames – eposz

Sumér nyelven:

SA NAQBA IMURU

Agyagtábla töredék Assur-bán-apli könyvtárából.

Gilgames – eposz

ISBN 9786150176710

Magán kiadású e-könyv, PDF formátumban.
Minden jog fenntartva. Bármilyen másolás, sokszorosítás,
illetve adatfeldolgozó rendszerben való tárolás a szerző előzetes írásbeli
engedélyéhez van kötve.

Popovics Péter Békéscsaba, 2022. ©- Copyright

Előszó

Földi létünkben, a társadalmak kezdete óta, sokszor éreztük azoknak a kérdéseknek a megválaszolatlanságát, amelyek kimondatlan vágyaink teljesüléséről ősidők óta foglalkoztatják az embereket. Évezredek óta jelen van az emberiség kultúratörténetében Gilgames.

Ezt az alkotásomat, az ókori Kelet egyik legismertebb, és talán legnagyobb hatású mitológiai eposza alapján – a sumér király, Gilgames történetét felhasználva, az újasszír akkád nyelvű változat mintájára, a saját elképzeléseim szerint egy kötött szerkeztü versben írtam meg.

A sumér mitológiában a város istenei: ***Anu*** *főisten (sas farkú, hal-bőrű istenség) az istenek atyja, a hatalmon lévő* istentriász első tagja*, a csillagos ég ura és királya.* ***Samas*** *(nap- és igazságisten),* ***Istar*** *(a termékenység és érzékiség istennője, ő volt a testiség pusztító boszorkánya). Ők hárman alkották a legfőbb emberfölötti istenséget.*
Anu testvérei: Enlil pusztító, dühös hatalom; és Ea, a tiszta szerelmek ura, az emberiség védője és barátja, a vizek fölött lebegő négyszárnyú szellem.

Az eposz alapjául szolgáló történet, az időszámítás előtti 3. évezredbe nyúlik vissza. A szerkezeti kialakítással igyekeztem azt a formát – tizenkét táblára bontással megtartani, amit a fellelt újasszír változat képvisel Assur-bán-apli könyvtárából. Ebben a rövid összefoglalóban, a könnyebb eligazodás érdekében, az olvasó megismerheti a sumér irodalmi mű, újasszír változatának akkád nyelven fennmaradt, történetét.

Gilgames egyértelműen az istenekhez hasonló hős, Uruk városának uralkodója, aki „egyharmad részt ember, kétharmad részt isten" hatalmas építkezései miatt összetűzésbe kerül alattvalóival, akik az istenekhez fordulnak segítségért. Az istenek megteremtik Enkidut, a vadembert.

Gilgames egy Istár-papnőt küld Enkiduhoz, aki szerelmével emberré formálja őt. A két hős, előbb egymásnak feszül, megküzdenek, majd barátságot kötnek.

Gilgames Uruk város véneivel tanácskozza meg a Humbaba elleni hadjáratot és Enkiduval együtt készül a harcra, hogy legyőzzék a cédruserdő őrének hordáját.

A két hős közös erővel legyőzi Humbaba-t és elpusztítja seregét.

Istar istennő felajánlja szerelmét Gilgamesnek, amit elutasít, ezért bosszút esküszik Gilgames ellen. Anu istennél Istar eléri, hogy majd az Égi Bika elpusztítja Urukot. Gilgames és Enkidu együtt legyőzik a Bikát.

A rettenetes csatában, a két hős, gigászi győzelmével megmenti a várost, de Enkidu elveszti minden erejét és meghal.

Enkidu megsiratása és eltemetése után Gilgames az örök élet keresésére indul, a halál tengerénél, beszélget Szidurival, majd a révész, Szurszunabu átviszi Ut-napistim szigetére.

Gilgamesnek, az élő ember szigetén Ut-napistim elmondja a vízözön történetét. Gilgames virrasztással örök életet nyerhetne, de elalszik, majd megkapja az örök élet füvét, de amíg fürdik, egy kígyó lenyeli előle. Ezután visszatér Urukba.

Enkidu elmondja Gilgamesnek, milyen az alvilág.

Gilgames - eposz az i. e. 3. évezred közepéről származó sumér irodalmi mű, újasszír változata, amely töredékes akkád nyelvű agyagtáblákon maradt fenn.

„Ušepiš duri ša Uruk supuri
ša Eanna kudduši šutummi ellim
amur duuršu ša kima kie niipš
ipalaas sametašu ša la umaššalu manma“

(Akkád nyelvű újasszir szövegrészlet a Gilgames eposz agyagtáblájáról, I. Tábla 912. sor)

,,Aki építette Uruk bástyáit, magas
Falait szent Eannának - a megszentelt kincsesházat,
Megpillantva annak bástyáit, mint ércek takarta
Alapjait a védfalnak, mellyel semmi sem versenghetett”

(A szerző fordításában)

Evokáció

Annyi édes-keser dalban, rejtve titkát egy
különös világnak, évezredek
távoli homályába vezet Kalliopé
kincseivel telt elbeszélése.
Midőn elvégeztetett, és beteljesedett…
Aki mindent látott, nagy útra kelt,
istenekkel szőtt szövevényes új terveket,
hogy teremtsenek Gilgames ellen –

ki majd legyőzi őt - halálos szörnyeteget.
Anu az ég királya, hallgatá
a panasz áradatát, mily szörnyűségeket
sorolnak felé, - s kéne ölni meg!
Akképpen szóltak fennszóval, és rettegéssel,
Uruk város - zsarnokságtól megtört
és meggyötört halandói, fohászaikban
kérték: szabadíts meg a zsarnoktól!

1. tábla

És meghallgatásra talált annyi imája
a szenvedő sokaságnak, miként
Aruru hallotta a szót, aki teremté
Gilgamest a robosztus vad bikát,
hogy alkossa meg agyagból és nedveiből
Enkidut, az isteni vadembert,
kit felemelt Anu és Istar kegyelmébe.
Majd ledobá a rétre, a fűbe.

A föld és vizek fölött lebegő négyszárnyú
Szellem ébreszti föl, s megy legelni…
Pásztorok riadnak, hordák szegik terhüket,
kergeti vadak seregét, pusztán
űzött gazellák porfellegekben topognak,
féktelen robajjal iszkol a vad.
Gilgameshez megy vadásza, s papnője egy nap,
- mi láttuk a vadembert, Enkidut.

2. tábla

Itta rétek harmatvizét, és feszült izma
vad vágtában, testén bozontos
hím-takarója, és mit sem tud a világról.
Az istenek haragja küldte rád…
Készülj! Erőd feszítsd vállaidra, a halál
fenyegető réme szállt le hozzád!
A király ekként szólt: hozzatok Istar-papnőt,
egy szent lányt, kit küldök Enkiduhoz.

A tudás keser’ fájáról szedte gyümölcsét
a tiltásnak, s minden érett kincsét
emelte a szent lány ajkához, aki értett
a szerelem felajzott nyilával
sebzeni és ejteni a kéj mámorába.
Menj a rétre, bontsd ki szép-szemérmed
viríts hajnali bíbor-tűzzel, kéjjel perzselj,
szemeidet hadd lássa csak egyszer!

3. tábla

Ment eléje, szemét a szemére szegezte
amaz itatóhoz lép, friss vízért.
Látja a papnő a hatalmas égi-sarjat,
kibontja ringó emlőit mélyen,
és a vad nekirohan, ráfeszül egészen,
hét éjjel tartotta nászát, s vadból
kivetett, esendő ember-lénnyé változott,
s a lány dúdolta édes énekét.

Enkidu hallja, érti szavát – mellé hever
szorosan és érzi új mámorát,
a lány kérdezi: miért futottál lágy füvön,
miért kívánsz barmok közé menni?
Általam nyertél új értelmet, megismerted
ki voltál, s az már sohasem leszel,
jöjj velem Anu és Istar szent hajlékába!
Gilgames az úr, a nép zsarnoka.

4. tábla

A papnő kísérte Enkidut a városba,
Mentek az erős falakkal védett
Urukba, ahol Gilgames élt, a vad bika;
Enkidu szólt – le akarom győzni,
a magam erejéből megtenni, mi rám vár,
hadd kiáltsam szemébe: eljöttem!
Samas hallja szavát, Enlil és Ea inti,
Eredj Enkidu, te vagy végzete!

Mielőtt lettél az égiektől, Gilgames
látott álmában, várja jöttödet.
Rettentő nagy hatalommal bír Risat-Ninlil
méhének gyümölcse, ereje oly
hatalmas, amit ember képzelete fel nem
foghat. Ment a lány az ég fiával,
etette éhét, itatta szomját, kérlelte,
csak ne zokogna – ember-félelmet!

5. tábla

A küzdelemben ragyogó vasban, vállukat
összevetve, látta a sokaság
őket, nosza öld meg! Ujjongták mind a népek.
Örvényként küzdöttek egymással, mint
hatalmas erők, ropogtak csontjaik, vérük
hullt… Risat-Ninlil szólt: emelkedj föl
Enkidu! Legyen fivéred magzatom, többé
ne kívánd megtörni tested párját!

Ketten lettek, erősebbek az isteneknél,
rettegték lépteiket, vonultak
egymást segítve, ünnepelték tetteiket.
Készültek megvédni az ellenség
támadásától városuk erős falait.
Humbaba hordái már üzentek,
Vas halálát küldték, árnyékát sötét vésznek,
leplét a fénynek, ingét a holtnak.

6. tábla

Együtt a két testvér, égi sarjak, nem fogta
Erő, mit ember férfi-harcban szenved,
Szívük lelkesült, testük szép. Új fél-istenek
útra keltek, hadakat legyőztek.
Temérdek kincset hoztak, erős várat álltak,
Bolyongtanak, s vasbércekre jártak.
Körülülték isteneik dús asztalait,
Pihentek a föld gyógyító zöldjén.

Istar temploma mélyéből zengte, Gilgames
dicsőségét, szent mámora ízét,
elszakítva mindörökre, édes vággyal a
földi szerelemtől. Messzi partok
felől, mint isteni szellem szikrái,
szavak hulltak le, feltört titkokról,
mind fénylőbb ragyogással ragyogva Enkidu
felé, a meglelt ifjú testvérről.

7. tábla

Hatalmas zajjal hordák törtetnek előre,
egyre sokasodva csak rabolnak,
cédrusok erdejéből egy Babilon démon,
sereget állit, s mindent elpusztít.
Pazuzu fia, maga az óriás szörnyeteg.
Szakálla undor, egy lehelete
leterít csupa ürülék, maga a halál.
Minden élő gyilkosa: Humbaba.

Dühöng, tervet forral Uruk ellen, hogy fogja
azt mindenestül elpusztítani.
Hírnök jön az erős falakhoz, láttam… láttam!
Két napjárásnyira vannak innen.
Gilgames és Enkidu készültek a harcra,
a kardjukat szívükhöz emelték,
arcukat Nap felé fordították Samashoz.
A bíbor hajnal fényei gyúltak…

8. tábla

Jajgat, gyilkosan űzi szörnyét a cédrusok
erdejének, sistergős kénkövét
démonok seregének, fodroz testük alatt
tengere a vérnek, két csapástól
hullik feje a rémnek, testvérek kardjai
legyőzték. Égi varázs csillogó
éke száll Gilgames és Enkidu fejére.
Sas jár meg a csillagok az égben.

A hősök alusznak, a harcban fényüket az
istenekre ragyogták, most készek
visszamenni hideg, sötét emberi éjbe.
Istar honában, csendben mosolygott
a fény, míg künn a mezőn üldögélt egy kútnál.
Gilgamesnek dalolt szerelmesen.
Fényes arany szerelem, tőled nem kell nekem!
Istar haragját zúgta egész nap.

9. tábla

Bosszút esküdött, átkos erőt, mely Gilgamest
pusztítja el, s ledönti városát.
Anu az ég királya, Taurust küldi le
dühöngeni, s eltiporni mindent.
Morajlással és vaksötéttel zúdult alá
az égi förgeteg baljós éje
a város falaihoz. A két testvér-barát
együtt megküzd az égi bikával.

Tajtékzik az égi vad, inával megremeg,
testvér a bátyját karddal védi meg,
öklelne, ha tudna, de már csak térdre rogy,
penge villan, a bika kimúlik…
Sötétségből az éjt a hajnal elapasztja,
a vihar egyszer csak szertefoszlik.
Leteszik a véres fegyvert, friss inget húznak,
a várost megvédték, lepihennek.

10. tábla

Múltán annyi veszedelemnek, vágtatnak ki
a mezőre, Enkidu kifeküdt
bámult előre, kifonta ingét, és tudta
már csak futkos benne a lehelet,
emberré vált, halhatatlansága odalett.
A király testvérét karjaiba
vette szótlanul, érezte, indul a lelke
messze jár, csak úgy száll, száll örökre.

Gilgames sírt, fájdalmát testvére halála
miatt kiálltja fel az egekbe…
Gyászol a város, mennek - temetik hősüket.
Hullik könnye, embernek – istennek,
a szent lány szívében emésztő vággyal zokog.
Rémít, mi az emberi sors? – ki hős
haszna nincsen, tudja minden lépte veszendő,
s az istenek osztoznak érdemén.

11. tábla

Gilgames indul, de hová nem tudja senki,
hogy testvérét lássa, egyedül megy,
lépteit a sötét kíséri, árnyserege
az éjnek. Vezess Enlil hozzá, nyiss
egy kaput, egy rést a mélybe, leszállok érte!
Betegség nem ölte meg, harcban nem
esett el, vész nem járta át, csak a gyors halál,
a kíméletlen ragadta el őt.

Mily könnyen vész az élet, öröklét hol lehet?
Gyötrelmesen bolyongott Gilgames,
míg a halál tengeréhez ért, hol Sziduri
várta. Elvezetlek egy szigetre,
ahol elnyerheted, amit rég keresel.
Menj Szurszunabuhoz, a révészhez
majd ő átvisz az élő ember szigetére,
s az örök életet megkaphatod.

12. tábla

Mondd el mitől örök az élet Ut-napistim?
És belekezd mesélni, hogy minden
odaveszett… történetét a vízözönnek.
Elmondja titkát, mit kell tennie:
Gilgames, virrassz! És örök életet nyerhetsz!
Hallgatja, mint gyermek, de elalszik.
Adom az örök élet füvét, ez utolsó
szál! S míg fürdik egy kígyó, lenyeli.

Ment haza, és jött feléje Enkidu árnya.
- Barátom, oh mondd, mit láttál, mondd meg!
- Milyen az alvilág? Láttál-e olyat mondd el!

Az árny leszegett fejjel, válaszolt.
Nem mondom el, mit láttam, nem akarom, hogy
tudd, mert sírnál szakadatlan, s gyötörne
örök kétség. Tudd, nem vagyunk hallhatatlanok,
s mégis, mire vágyunk: az az élet!

Források, felhasznált irodalom és egyéb Creative Commons licenszek

Ókori keleti történeti chrestomathia., Szerk.: Harmatta János, Budapest: Osiris. ISSN 1218 9855 (2003). ISBN 963 389 425 5

Roaf, Michael. A mezopotámiai világ atlasza (magyar nyelven). Budapest: Helikon – Magyar Könyvklub (1998). ISBN 963 208 507 8

Reallexikon der Assyriologie und Vorderasiatischen Archäologie *V; Ia – Ki, Szerk.: Erich Ebeling, Bruno Meissner, Dietz Otto Edzard (német nyelven), Berlin: Walter de Gruyter & Co. ISBN 3-11-007192-4 (1980) W.G. Lambert:* Karašul, *408. old.*

Komoróczy Géza (2009). „Új és régi – Mezopotámia az i. sz. 1. évezred első felében". Ókor VIII (2), 3-10. o. ISSN 1589-2700

Komoróczy Géza: Gilgames – Agyagtáblák üzenete, ékírásos akkád versek, ford. Rákos Sándor (magyar nyelven), Bukarest: Kriterion Könyvkiadó (1986)
34–140. old.

Komoróczy Géza. A šumer irodalmi hagyomány – Tanulmánygyűjtemény (magyar nyelven). Budapest: Magvető Könyvkiadó. ISBN 963-270-985-3 (1979) , A šumer hősi epika, 30–85. old.

Weöres Sándor: Gilgames*; in:* Egybegyűjtött írások I.*; Bp., Magvető, 1970, 298-315. o.*
Gilgames szobor képe szabadon felhasználható és grafikusan is átalakítható. Az eredeti szobor helye: Statue of Gilgamesh, University of Sydney, Sydney, NSW, Australia
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Statue_of_Gilgamesh,_U.Sydney.jpg
This file is licensed under the Creative Commons.

Jegyzet

Az eredeti mű az emberiség egyik legősibb szépirodalmi kincse, legrégibb megmaradt töredékei sumérnyelvűek, időszámítás előtt. 3000 tájáról valók. Az ó-babiloni és hettita töredékek kisebb részeket tartalmaztak. A legterjedelmesebb (az eposz harmadrészét tartalmazza) az asszírnyelvű, tizenkét cseréptábla töredéke, melyet Assur-bán-apli király ninivei könyvtárának romjai közt találtak meg, és valószínűleg i.e. 650 táján keletkezhetett.

A Gilgames-eposznak csak töredékei maradtak ránk, fordítása csak történeti igényű lehet, szépirodalmilag nem lenne élvezhető, mivel húsz-harminc soros ép részek után hézagok, töredezett szövegek következnek. Az én alkotásom nem fordítás, még csak nem is reprodukció-kísérlet, hanem saját feldolgozás, amiben az eredetileg tizenkét táblás eposz formai megtartásával igyekeztem hű maradni az eposz lelkületéhez.

Az esetleges tartalmi hűtlenséget az a körülmény indokolja, hogy a különböző korokból és különféle népektől fennmaradt töredékek szövege kivétel nélkül más és más. A Gilgames-eposzt nem kívántam magyarra fordítani, hanem csupán létrehozni akartam – a ma emberének is érthető formában – nyelvünk gazdagságából merítve.

*A szerző, **Popovics Péter**; Gilgames-eposz alkotása a „**Közkincs**” irodalmi web-lap költői versenyén, Pekka alkotói néven, 2007-ben első helyezést ért el. Ennek a sikernek a 15. évfordulójára készült ez a kiadás. A kötet grafikai munkáit és a szerkesztést a szerző készítette.*

ISBN: 978-615-01-7671-0